TE-palvelut
tjänster | services

6.10.2017

Eduskunnan työ- ja elinkeinojaosto

Asia: HE 106/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018

Keski-Suomen TE-toimiston kirjallinen lausunto valtion talousarvion työllisyyden edistämistoimista vuodelle 2018

1) Työllisyyden edistäminen vuoden 2018 talousarvioehdotuksessa; kipupisteet ja riskikohdat

Työllisyyskehityksen näkökulmasta tärkeimpiä toimia ovat elinkeinopolitiikan toimet, jotka edistävät yritysten toimintaedellytyksiä, kasvua, kansainvälistymistä sekä teknologian ja innovaatioiden kehitystä. Erityisen tärkeitä ovat myös kierto- ja biotalouden, digitalouden sekä demografisen muutoksen mukanaan tuomien liiketoimintamahdollisuuksien edistäminen (talouden kuudes aalto).

Pienyritysvaltaisuudesta johtuen Suomessa on tärkeää panostaa potentiaalisten kasvuyritysten löytämiseen. On hyvä tunnistaa, että TE-toimistot käyttävät runsaasti resursseja yrityskäynteihin, joiden yhteydessä haetaan piilotyöpaikkoja ja osaamisen kehittämistarpeita sekä kartoitetaan yrityksen kasvumahdollisuuksia ja ohjataan yritystä kasvua ja kehitystä edistävien palvelujen piiriin, kuten esimerkiksi Team Finland palveluihin sekä ELY-keskuksen ja elinkeinotoimijoiden palveluihin. Tämä toiminta on välittämätöntä, mikäli halutaan, että alueilla haetaan potentiaalisia yrityksiä kasvua edistävien palvelujen piiriin.

Kasvupalvelujen valmistelussa tulee huolehtia siitä, että maakuntien käytössä on aidosti yritysten kasvua ja kehitystä edistäviä palveluja.

2) Työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaanto-ongelma; mm. ongelman merkittävyys, toimien vaikuttavuus, työvoiman saatavuuden kehittämistarpeet

Talousarviossa todetaan, että resurssien käyttöä kohdennetaan työnhakijoiden aktivointiin sekä kasvokkaisten määräaikaishaastattelujen, työtarjousten ja asiakkaiden liikkuvuuden lisäämiseen. Myös asiakkaiden omatoimista työhakua vahvistetaan.

Talousarvion toimet vaikuttavat oikean suuntaisilta. Asiakkaan omatoimisuus ja aktiivisuus lisäävät asiakkaan työllistymisen todennäköisyyttä. Osaavan työvoiman saatavuusongelmat alkavat olla ajankohtaisia useilla toimialoilla. Maantieteellinen ja ammatillinen liikkuvuus parantavat työmarkkinoiden kohtaantoa ja vähentävät eri alojen ja alueiden rekrytointiongelmia. Lisäksi tulee panostaa työttömien työnhakijoiden muuntokoulutukseen rekrytoiville aloille ja siihen, että suomalainen koulutusjärjestelmä olisi lähtökohtaisesti selvästi nykyistä työmarkkinalähtöisempi.

Myös maakuntauudistuksen jälkeen tarvitaan toimija, joka kerää tietoa työmarkkinoiden kysynnän ja tarjonnan suhteesta maakunnassa. Nykyisin tätä tehtävää hoitavat TE-toimistot. Työmarkkinatietouden kartoittaminen, analysointi ja tiedon välittäminen on oleellista kohtaanto-ongelmiin pureuduttaessa. Tämä vaikuttaa laajasti niin työmarkkinoille ohjaukseen kuin palvelujen ja koulutusten suunnitteluun. Työmarkkinatietouden ylläpitämiseen tarvitaan myös se vahva yritysrajapinta, joka TE-toimistoilla tänä päivänä on. Yritysasiakkaiden palvelujen turvaaminen yrityskäyntien, rekrytointipalvelujen sekä erilaisten rekrytointitilaisuuksien muodossa on oleellista työllisyyden edistämisen näkökulmasta.

Liikkuvuuden mahdollistamiseksi asiakkaille on tärkeää turvata myös jatkossa työnhaku- ja työhaastattelumatkojen matka- ja yöpymiskustannusten korvaukset. Korvaukset edistävät liikkuvuutta myös suurissa valtakunnallisissa rekrytoinneissa, jotka usein edistävät merkittävästi Suomen kasvua ja kilpailukykyä.

Myös maahanmuuttajien kotouttamiseen tulee varata resursseja sekä työllistämismäärärahojen että TE-toimiston resurssien muodossa. Pelkkä kielikoulutuksen turvaaminen ei riitä maahanmuuttajien työllistymisen tukemiseen. Tarvitaan neuvontaa, ohjausta ja työllistymistä edistäviä palveluja, kuten ammatillista koulutusta.

Ammatillisen koulutuksen reformin seurauksena puolet työvoimakoulutusmäärärahoista siirtyy opetus- ja kulttuuriministeriölle. TE-toimistoille ja tuleville maakunnille jää kasvupalvelukoulutus, joka sisältää ei-tutkintoon johtavan lisä- ja täydennyskoulutuksen, yrittäjyyskoulutuksen ja kotouttamiskoulutuksen. Kotouttamiskoulutukseen on jo useana vuonna jouduttu käyttämään niihin budjetoitua suurempi määrärahojen osuus. Jatkossa onkin tärkeää huolehtia siitä, että työmarkkinalähtöiseen kasvupalvelukoulutukseen ja yhteishankintakoulutukseen (täsmä- ja rekrykoulutus) jää riittävät määrärahat.

Mikäli käyttöön saataisiin laajasti kyky-, taito- ja motivaatiotestit sekä koulutukseen hakeutumisen että rekrytoitumisen tueksi, säästettäisiin merkittävästi sekä oppilaitosten, hallinnon että rekrytoivien yritysten resursseja. Lisäksi motivaatio- ja kyvykkyyspohjan selvittäminen vähentäisi syrjäytymistä, kun nykyistä koulujärjestelmää paremmin saataisiin tietoa henkilön vahvuuksista ja kehittymistarpeista erilaisiin ammatteihin ja tehtäviin liittyen. Jyväskylän yliopisto on kehittänyt tätä tarkoitusta varten uranavigaattori-palvelua, joka voisi olla jatkossa merkittävä palvelu sekä koulutukseen että työhön hakeutumisen näkökulmasta.

Asiakkaan kohtaaminen kasvokkain tehostaa sitoutumista yhteisesti laadittuun suunnitelmaan. Samalla tulee kuitenkin huomioida se, että kasvokkainen määräaikaishaastattelu on erittäin resurssia vievää, mistä johtuen tehtävän lisäresursointi on välittämätöntä. Määräaikaishaastatteluihin kohdistuva lisämääräraha ei lisää TE-toimistojen rekrytointivaraa ko. tehtäviin, kun TE-toimistojen peruskehykset ovat samanaikaisesti laskevia vuosina 2018 ja 2019.

Mikäli valtio haluaa turvata kasvupalvelujen rahoituksen tulevissa maakunnissa, ratkaisut asiakkaiden palvelumallista tulee tehdä jo nyt. Tulevassa kasvupalvelua koskevassa lainsäädännössä todetaan, että työttömyyden pitkittyessä yli kolmen kuukauden asiakkaalle tehdään tarkennettu palvelutarpeen arviointi. Tämä menettely on verrattain lähellä nykyistä määräaikaishaastattelumenettelyä. Määräaikaishaastattelut on nyt resursoitu hyvin vahvasti määräaikaisilla resursseilla, mikä tarkoittaa sitä, että maakuntien käynnistäessä toimintansa resurssien määrä romahtaa TE-hallinnossa.

Keski-Suomen TE-toimistosta poistuu 31 henkilötyövuotta määräaikaishaastatteluihin ja niiden jatkotoimiin varattua resurssia. Lisäksi työllistämistuella palkattujen runsaan 20 henkilötyövuoden kiintiö poistuu, koska maakunta ei voi enää hyödyntää valtiolle työllistämisen määrärahoja. Keski-Suomessa tämä tarkoittaa yhteensä runsaan 50 henkilötyövuoden poistumaa. Mikäli määräaikaishaastattelujen tyyppinen toiminta nähdään osaksi maakunnan palvelumallia, tulisi määräaikaishaastatteluun varatut resurssit vakinaistaa ja niitä vastaava rahoitus tulisi varata maakuntien yleiskatteelliseen rahoitukseen.

Talousarviossa korostetaan palkkatuen käyttöä yrityksiin työllistämisessä. Keski-Suomessa palkkatukea on jo kohdennettu vahvasti yrityksiin sen selvästi muita sektoreita paremman vaikuttavuuden vuoksi. Tätä toimintaa on perusteltua jatkaa. Palkkatukikortin ongelmana on sen viitteellisyys. Palkkatukikelpoisuus joudutaan nykylainsäädännön vuoksi arvioimaan tapauskohtaisesti vasta, kun asiakkaan osaaminen suhteessa tarjolla olevaan työpaikkaan on käytettävissä.

Hallituksen tavoitteena oleva Ohjaamotoiminnan vakiinnuttaminen turvaa kasvokkaisen monialaisen palvelun nuorille asiakkaille. Palvelumallin lisäarvona on erityisesti nuoren ja viranomaisten välisen kynnyksen madaltuminen sekä kokonaisvaltainen palveluote nuorten erilaisissa palvelutarpeissa. Ohjaamotoiminnan vakinaistamiseen tarvittava rahoitus tulee kuitenkin ottaa huomioon vuosien 2018-2021 erillisrahoituksen lisäksi maakuntien yleiskatteellisessa rahoituksessa.

Myös tulevassa maakuntamallissa tulee huolehtia työvoiman ylialueellisesta liikkuvuudesta. On varmistettava se, että alueiden välinen kilpailu työvoimasta tukee Suomen kilpailukykyä mm. korkean jalostusasteen ja osaamistalouden maana.

3) Työnvälityksen kipupisteet ja kehittämishaasteet; mm. sähköiset TE-palvelut ja yksityiset työvoimapalvelut

Talousarviossa todetaan, että yksityisten palveluntuottajien roolia lisätään. Kehitys on oikean suuntainen, vaikkakin on todettava, että jo nykyisin asiakkaiden työllistymistä edistävät palvelut tuotetaan pääosin yksityisellä sektorilla tai koulutussektorilla. Tulosperusteisten rekrytointipalvelujen hankinta on varsin kallista ja hankinnat päätyvät usein suurille toimijoille. Tulevien maakuntien intressissä voi olla maakunnan liiketoimintamahdollisuuksien lisääminen, mikä onnistuu tulosperusteisia hankintoja paremmin esim. palvelusetelimallilla. Olisi perusteltua selvittää rekrytointipalvelujen tuloksellisuutta pitempikestoisella seurannalla. Muutaman kuukauden työllistymisestä maksettava korkea palkkio ei tuo säästöä, jos asiakas on pian uudelleen TE-toimiston tai maakunnan asiakkaana. Lisäksi malli voi vääristää erittäin kilpaillun henkilöstöpalvelusektoriin kilpailua.

Tulevan palvelumallin muuttuessa erityisesti työnhaun alkuvaiheessa nykyistä selvästi digitaalisemmaksi on riskinä se, että vahvan työnhaun alun palveluiden puuttuminen johtaa työttömyyden pitkittymiseen. Kasvupalveluissa asiakkaalle tehdään tarkennettu työllistämissuunnitelma maakunnan toimesta vasta, kun hänen työttömyytensä on pitkittynyt kolmeen kuukauteen. Käytäntö on osoittanut, että vahvaa alkua ja ohjauspalvelua tarvitaan heti työttömyyden alussa, jotta työtön työnhakija orientoituu heti työnhakuun ja saa siihen riittävät valmiudet.

Yhteiset digitaaliset alustat yhdenmukaistavat palvelua valtakunnallisesti ja mahdollistavat asiakkaan lisääntyvän omatoimisuuden ja aktiivisuuden, mikä on tärkeää myös velvoittavien toimien lisääntymisen näkökulmasta. Digitaalisten alustojen tulisi olla käytössä viimeistään maakuntien aloittaessa toimintansa, jotta järjestelmät tukevat käyttöön otettavaa palvelumallia aiempia uudistuksia paremmin. Asiakasprosessien sujuvuuteen, luotettavuuteen ja tiedon vaihtoon eri toimijoiden välillä tulee löytää toimivat digitaaliset ratkaisut, jotta palvelujen yhteensovittaminen maakunnan sisällä ja tiedonvaihto ulkopuolisten palveluntuottajien kanssa saadaan toimivaksi. Uusien järjestelmien käyttöön oton osalta tulee huolehtia siitä, että niihin liittyvä asiakasviestintä on hoidettu asianmukaisesti jo valtakunnallisella tasolla.

Johtaja Tuula Säynätmäki